

PÄÄTÖS**4582/AL/11**

Julkisen sanan neuvoston vapauttava päätös virheen korjausta koskevassa asiassa. Lehti julkaisi laajan juttukokonaisuuden Rokotusinfo-yhdistyksestä ja sen puheenjohtajasta. Lehti korjasi jutussa olleet olennaiset asiavirheet.

Kantelu 19.4.2011

Kantelu kohdistuu 1.4.2011 ilmestyneessä Suomen Kuvalehdessä (13/2011) julkaistuun juttuun "Teräviä kysymyksiä, Miksi Suomen terveysviranomaiset pelkäävät Jyrki Kuoppalaa?". Kantelijana on Rokotusinfo r.y.:n puheenjohtaja Jyrki Kuoppala. Kantelu on poikkeuksellisen laaja. Sen pituus on 9 liuskaa ja kanteluun sisältyy noin 20 liuskaa liitteitä ja taustamateriaalia. SK:n juttu oli laajuudeltaan 7 sivua.

Kantelussa vedotaan Journalistin ohjeiden kohtiin, jossa käsitellään hienotunteisuutta uutisoitaessa sairaustapauksista, totuudenmukaista tiedonvälitystä, olennaisen virheen korjausta, otsikon vastaavuutta ja lähdekritiikkiä.

Hienotunteisuuden loukkaus

SK:n jutussa haastatellaan narkoleptikkaa, joka osallistui narkolepsiaan sairastuneiden lasten vanhempien tilaisuuteen. Hienovaraisuuden loukkaus toteutuu narkoleptikon haastattelussa, jossa yli 50 vuotta narkolepsiaa sairastanut kertoi tilaisuudesta ja suhteestaan sairauteen. Kantelun mukaan haastattelun repliikit loukkaavat ja leimaavat sairastuneiden lasten perheitä. Myös haastatteluosuudessa käytetty ilmaisu, jonka mukaan joku vanhemmista keskeytti narkoleptikon "kiivaasti" on loukkaava. Ilmaisu kohdistuu puheen keskeyttäjään.

Totuudenmukainen tiedonvälitys

Kantelijan mielestä lehden tarkoitus näyttää olleen esittää asiat vastakkainasettelua ja dramatisointia palvelevalla tavalla. Kantelija selostaa omaa haastattelutilannettaan, haastattelunsa tarkastamista ja haastattelun tarkoitushakuisuutta. Toimittaja ei kantelijan mielestä kuullut riittävän perusteellisesti häntä jutussaan.

Virheiden korjaaminen ja otsikon vastaavuus

Kantelija pyysi korjaamaan jutussa olleet 7 olennaista asiavirhettä: 1) Lehden sisällysluettelon otsikossa sanotaan, että ”Rokotusten vastustajat valtaavat jalansijaa Suomessakin”. Rokotusinfo ei vastusta rokotuksia. 2) Lehden mukaan Kanadassa ja Suomessa käytettiin eri rokotteita. Kantelijan mukaan Kanadassa oli eri rokote kuin Suomessa. 3) Rokoteinfo ei ole lähettänyt kanteluita hallinto-oikeuksiin, kuten SK:n jutussa mainitaan. 4) Yhdistyksen tiedotteiden tahti ei tiivistynyt sikainfluenssarokotusten myötä, kuten jutussa sanotaan. 5) Yhdistyksen www-sivuilla ei kuvata Terhi Kilpeä ”tutkijaksi, joka ei välitä vanhempien hädästä”. 6) Jutussa haastateltua narkoleptikkaa ei ollut kutsuttu tilaisuuteen. 7) Yhdistys uutisoi tuberkuloosiin kuolleen lapsen tapauksen, vaikka lehdessä toisin väitetään. Lisäksi lehden sisällysluettelon otsikolle ”Rokotusten vastustajat valtaavat jalansijaa Suomessakin” ei kantelijan mielestä löydy sisällöstä katetta.

Kantelija huomauttaa, että lehti korjasi vain kaksi olennaista virhettä, jotka koskivat väittämiä Terhi Kilvestä ja tuberkuloosiin kuolleesta lapsesta. Lehti ei myöskään korjannut virheitään heti toimituksellisilla verkkosivuilla, vaan vasta noin viikon kuluttua korjauspäätöksestään.

Lähdekritiikki

Kantelija pitää mahdollisena, että lehti ei ole suhtautunut kriittisesti tietolähteisiinsä eikä ole tarkistanut riittävän hyvin niiltä saamiaan tietoja. Keskeisinä tietolähteinä ovat ilmeisesti olleet Sosiaali- ja terveysministeriön sekä Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen virkamiehet. Kantelija nostaa esiin yhden virkamiehen, joka hänen mielestään on jäävi mm. puolisonsa työpaikan vuoksi. Kantelussa viitataan myös laitosten omiin intresseihin sekä epäillään, että ministeriö on osoittanut lehdelle sen käyttämän tietolähteen, joka oli narkolepsiaa kauan sairastanut henkilö.

Suomen Kuvalehden vastaus 23.5.2011

Päätoimittaja Tapani Ruokanen vastaa, että länsimaisen terveyden- ja sairaanhoidon kulmakivi on näyttöön perustuva lääketiede (Evidence-Based Medicine EBM). Tällä tarkoitetaan mm. sitä, että terveydenhoidon ratkaisutoiminnan lähtökohtana on vahvaan tieteelliseen näyttöön perustuva tieto. Osana tieteellistä tutkimusta ovat laajoin tilastotieteellisin menetelmin selvitetty hyödyt ja haitat hoitotoimenpiteistä taikka sairauksien ehkäisemisestä.

Ruokasen mukaan merkittäväksi yhteiskunnalliseksi ongelmaksi erityisesti länsimaissa ovat muodostumassa erilaiset koulukunnat, joissa lääkärit ja/tai vailla lääketieteellistä koulutusta olevat henkilöt ja tahot joko itse tekevät taikka suosittelevat kansalaisille hoitopäätöksiä ja terveydenhuoltoon liittyviä ratkaisuja sivuuttaen tieteellisin metodein aikaansaadut tulokset. Ratkaisut perustuvat uskomuksiin, joiden noudattaminen saattaa johtaa merkittäviin terveydellisiin joko yksilöä tai koko yhteiskuntaa kohtaaviin riskeihin.

Päätoimittaja Ruokasen mukaan Länsimaisen demokratian kulmakivi on sananvapaus. Joukkotiedotuksen osalta sananvapaus voi toteutua vain edellytyksin, että toimituksellisia ratkaisuja ei missään olosuhteissa luovuteta toimituksen ulkopuoliselle. Suomen Kuvalehden lähtökohdat tämän artikkelin julkaisemiselle olivat seuraavat: 1) Suomen Kuvalehti on artikkelikokonaisuudessa käyttänyt sananvapautta perustamalla kriittisen kannanottonsa yhteiskunnallisesti erittäin merkittävässä asiassa globaalisti hyväksyttyyn terveydenhoidon perustaan (= EBM) ja 2) Kiistaton tosiseikka on, että kaikista lääketieteellisistä interventioista vaikuttavin kautta medisiinisen historian ovat rokotukset, jotka ovat nostaneet keskimääräistä elinikää globaalisti enemmän, kuin mikään muu lääketieteellinen keksintö.

Rokotusinfo r.y.:n useat kannanotot ovat Ruokasen mukaan vailla lääketieteellistä pohjaa ja ne näin ollen on katsottava uskomuksiksi. Yhdistyksen toimintaa pitää voida arvioida erityisen kriittisesti sen johdosta, että sen kannanottojen seurauksena voi syntyä terveydellisiä riskejä yksittäisille kansalaisille aina pikkulapsista lähtien ja myös riski jo "voitettujen" vakavien sairauksien ilmaantumisesta uudelleen.

Kantelu näyttäisi Ruokasen mukaan perustuvan siihen, että a) kantelijan käsitykset artikkelin kannanotoista ovat erisuuntaiset kuin lehdellä ja b) lehti ei ole suostunut kantelijan eri yhteyksissä esittämiin vaatimuksiin, jotka olisivat tarkoittaneet toimituksellisen ratkaisun siirtämistä kantelijalle. Artikkelin perustuu huolelliseen valmisteluun ja luotettaviin lähteisiin. Julkaisemallaan artikkelikokonaisuudella lehti on osallistunut merkittävään yhteiskunnalliseen keskusteluun hyvää journalistista tapaa noudattaen.

Päätoimittaja huomauttaa kantelijan itsensäkin myöntäneen, ettei hänelle ollut syntynyt oikeutta vastineeseen.

Ratkaisu

Journalistin velvollisuus on pyrkiä totuudenmukaiseen tiedonvälitykseen (JO 8). Tietolähteisiin on suhtauduttava kriittisesti. Erityisen tärkeää se on kiistanalaisissa asioissa, koska tietolähteellä voi olla hyötymis- tai vahingoittamistarkoitus (JO 12). Otsikoille, ingresseille, kansi- ja kuvateksteille, myyntijulisteille ja muille esittelyille on löydettävä sisällöstä kate (JO 15). Olennainen virhe on korjattava heti tiedotusvälineen toimituksellisilla verkkosivuilla ja lisäksi julkaisussa, jossa virhe on alun perin ollut (JO 20). Sairaus- ja kuolemantapauksista sekä onnettomuuksien ja rikosten uhreista tietoja hankittaessa ja uutisoitaessa on aina noudatettava hienotunteisuutta (JO 28).

Suomen Kuvalehden juttu oli ajankohtainen reportaasi narkolepsiakohun yhteydessä julkisuuteen nousseesta yhdistyksestä ja sen puheenjohtajasta, jotka suhtautuvat kriittisesti rokotuksiin. Juttu kertoo myös yhdistyksen ja sairastuneiden lasten vanhempien suhteista sekä viranomaisten toimista ja suhtautumisesta yhdistykseen. Jutun näkökulma on kriittinen, minkä toimitus avoimesti kertoo jutussa.

Julkisen sanan neuvosto ratkaisee kantelijan esiin nostamat kohdat seuraavasti:

Hienotunteisuus: Jutussa esiintyvällä narkoleptikolla on oikeus kertoa kokemuksistaan ja Suomen Kuvalehdellä on oikeus julkaista ne. Mielenpitoa voi kokea loukkaavana, mutta se ei kuitenkaan kohdistu kehenkään henkilökohtaisesti. Toimittaja luonnehtii sanalla ”kiivaasti” tilannetta, jossa henkilö keskeyttää toisen henkilön puheenvuoron. Se on toimittajan arvio tilanteesta.

Totuudenmukaisuus: Toimittaja ja Suomen Kuvalehti ovat käyttäneet journalistista päätösvaltaansa haastattelutilanteissa, haastattelun tarkastamisessa, jutun kirjoittamisvaiheessa ja jutun julkaisussa.

Virheet ja otsikointi: Julkisen sanan neuvoston mielestä lehti korjasi jutusta kantelijan osoittamat kiistattomat ja olennaiset asiavirheet. Muut kantelijan osoittamat virheet ovat tulkinnanvaraisia. Kuvalehden olisi pitänyt korjata virheensä verkkosivuillaan mahdollisimman pian, mutta tässä tapauksessa viivästyksellä ei ollut olennaista merkitystä asiakokonaisuuden tai kantelijan kannalta. Lehden sisällysluettelon otsikko ”Rokotusten vastustajat valtaavat jalansijaa Suomessakin” on ilmaisultaan yleinen, ja sen voi tulkita tarkoittavan muitakin kuin Rokotusinfoa. Tiedotusvälineitä ja sosiaalista mediaa seuraava on voinut havaita rokotuksenvastaisen ilmapiirin voimistuneen Suomessa.

Lähdekritiikki: Kantelu perustuu näiltä osin näkemyseroihin ja epäilyihin, joille ei löydy konkreettista näyttöä.

Yhteenveto: Keskellä sikainfluenssarokotusten herättämää narkolepsiakeskustelua Suomen Kuvalehti oli valinnut juttuaiheekseen Rokotusinfon ja sen puheenjohtajan. Lehti voi päättää jutun aiheen, haastateltavat ja käsittelytavan itsenäisesti. Journalistinen päätösvalta jopa velvoittaa toimitusta siihen. Tiukaksi rajatusta näkökulmasta huolimatta myös kantelijaa kuultiin jutussa. Lehti myös korjasi jutussa olleet olennaiset asiavirheet.

Julkisen sanan neuvosto ymmärtää, että aihe saattoi olla arka narkolepsiaan sairastuneiden lasten vanhemmille. Jutun kärjistyksen eivät kuitenkaan kohdistuneet kehenkään henkilökohtaisesti. Ne esitettiin yleisellä tasolla. Neuvoston käsityksen mukaan lehti olisi myös voinut antaa keskustelun tärkeästä ja mielenkiintoisesta aiheesta jatkua sivuillaan vaarantamatta journalistista päätösvaltaansa.

Julkisen sanan neuvosto katsoo, että Suomen Kuvalehti ei ole rikkonut hyvää journalistista tapaa.

Risto Uimonen
puheenjohtaja

Ilkka Vääntinen
sihteeri

Kantelija:
Jyrki Kuoppala

Vastaaja:
Suomen Kuvalehti

Ratkaisu tehty:
26.10.2011

Ratkaisun tekivät:

Risto Uimonen (pj), Jani Halme, Kalle Heiskanen, Ulla Ahlmén-Laiho, Ollijuhani Auvinen, Timo Huovinen, Juha Keskinen, Salla Nazarenko, Riitta Ollila, Riitta Pollari ja Titta Sinisalo.